

Олена Фідкевич — кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: компетентнісно орієнтоване навчання мов національних меншин; проблеми конструювання змісту підручників з мов національних меншин; лінгвокультурологічний підхід до навчання мов; інтегроване навчання мов і літератур національних меншин; багатомовна освіта.

e-mail: elena.fid@ukr.net

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-3294-915X>

Наталія Богданець-Білоskalенко — доктор педагогічних наук, завідувачка відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: історичні та методичні аспекти дитячої літератури; методика навчання читання в початковій школі, проблема підручникотворення в Україні, інтегроване навчання мов і літератур національних меншин.

e-mail: nataliabogdanets@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6793-8018>

УДК 37.091.212.2:811:376-054.57

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-3-66-74>

ЗМІСТ І ФУНКЦІ БАГАТОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З НАВЧАННЯМ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

У статті на підставі аналізу тенденцій розвитку сучасної багатомовної освіти в світі та в Україні, досліджень в експериментальних закладах загальної середньої освіти з навчанням мов національних меншин визначено й обґрунтовано зміст і функції багатомовної компетентності як результату інтегрованого навчання кількох мов (рідної, державної та іноземної) у контексті багатомовної освіти. Схарактеризовано її структуру, визначено основні уміння, на підґрунті яких формується багатомовна компетентність. Висвітлено основні риси особистості учня/учениці, що розвиваються у процесі набуття багатомовної компетентності.

Ключові слова: багатомовна освіта; багатомовна комунікативна компетентність; міжкультурна компетентність; мови національних меншин.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування багатомовної компетентності учнів у процесі реалізації багатомовної освіти зумовлюється насамперед як процесом глобалізації та необхідністю міжнаціонального спілкування, так і завданнями підтримки розвитку державної мови, збереження мов корінних народів та національних меншин. Україна — багатонаціональна держава, де, крім українців, проживають представники інших етносів: болгар, греки, кримські татари, поляки, росіяни, румуни, словаки, угорці та ін.

Національні мови і культури є фактором духовного взаємозбагачення й об'єднання громадян України в процесі вирішення важливих суспільно-політичних проблем, що проголошено в ст. 11 Конституції України [1]: «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України».

Відповідно до цих стратегічних орієнтирів визначаються засади національної, мовної і освітньої політики в Україні, які передбачають:

- підтримку культурного розмаїття як цінного ресурсу держави, розвиток толерантності та взаємоповаги в міжнаціональному спілкуванні;
- забезпечення культурно-освітніх потреб національних спільнот, до яких належать здобувачі освіти, з урахуванням пріоритетів соціально-політичного розвитку України;
- забезпечення доступу до якісної освіти з можливістю вступу до закладу вищої освіти дітей зі спільнот корінних народів, національних меншин і створення умов для їх подальшої ефективної діяльності в економічному, політичному, соціальному, культурному житті держави;
- зміцнення засад державної мови в освітньому процесі, визнання її як важливого чинника формування національної і громадянської ідентичності;
- сприяння розвитку рідної мови, забезпечення її активної ролі в освітньому процесі з метою збереження етнокультурної ідентичності учнів.

Ці положення корелюють із завданнями мовно-освітньої політики Ради Європи, які спрямовані на збереження і захист культурного та мовного спадку національних спільнот, на перетворення багатомовності з перешкоди у спілкуванні у джерело взаємного духовного й культурного збагачення.

У 1990 р. на 30-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в Резолюції 12 [2] було представлено та конкретизовано термін «багатомовна освіта», який означає використання в освітньому процесі щонайменше трьох мов: рідної, державної і міжнародної; окреслено завдання популяризації багатомовної освіти як засобу підвищення якості навчання і підтримки культурного розмаїття.

Реалізація прогресивної моделі багатомовної освіти в Україні також є пріоритетним напрямом розбудови Нової української школи, а формування багатомовної комунікативної компетентності учнів як основи їх багатомовності й толерантного спілкування в умовах полікультурного суспільства – важливим завданням для педагогічної спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі осмислення змісту, функцій та структури багатомовної комунікативної компетентності автори послуговувалися вихідними положеннями наукових досліджень зарубіжних учених: М. Байрама, М. Баришнікова, К. Бейкера, Ж. Беко, І. Біма, К. Брохі, Д. Вілкінса, М. Глушкової, М. Гурбо, Дж. Камінгса, У. Канінгема, В. Клімент-Фернандо, М. Малих, С. Мей, П. Мехісто, Т. Скутнабб-Кангас, А. Стоянової, М. Флемінга, А. Хардінга, А. Щепілової та ін.; українських науковців: Т. Боднарчук, Н. Зайцевої, О. Карп'юк, І. Міщинської, О. Локшиної, Л. Мороз, Н. Нікольської, О. Першукової, С. Ситняківської та ін.

Багатомовність у роботах цих науковців розглядається як важливий чинник забезпечення якості освіти, розвитку міжнародної співпраці в Європі та світі, збереження етнокультурної ідентичності представників національних меншин; розкривається сутність багатомовної освіти, характеризуються її ознаки, аналізуються різні моделі багатомовної освіти, їхні сильні та слабкі позиції. Кожний із дослідників у царині багатомовної освіти представляє своє бачення багатомовної компетентності, але спільним є визнання її комплексної інтегрованої сутності, розгляду її як чинника формування багатомовної особистості учня/учениці. О. Першукова наголошує: «Багатомовна компетенція передбачає не накладання чи приєднання кількох різних компетенцій, а єдину складну конфігурацію компетенцій» [3, с. 36].

Теоретико-методологічними засадами статті є також основні положення компетентно орієнтованого навчання, висвітлені в наукових працях із проблеми формування предметних і ключових компетентностей (Н. Бібік, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, І. Гудзик, Б. Ельконін, І. Єрмаков, І. Зимня, С. Караман, В. Краєвський, О. Овчарук, Є. Пасов, К. Пономарьова, Дж. Равен, В. Редько, О. Савченко, О. Хорошковська, В. Хуторський та ін.).

У процесі підготовки статті до уваги було взято як досвід освітніх систем зарубіжних країн, так і практичні здобутки вітчизняної освіти в царині методики навчання мов національних меншин.

На новому етапі розвитку української освітньої системи проблема реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти (ЗСО) України з навчанням мов національних меншин потребує подальшого ґрунтовного аналізу, осмислення та науково-експериментального дослідження з метою ширшого впровадження в освітню практику.

Мета статті – визначити та схарактеризувати зміст багатомовної компетентності як метакомпетентності, що формується у процесі реалізації моделі багатомовної освіти і є важливою для багатомовної особистості; представити її структуру та основні складники, функції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатомовна освіта в європейських країнах реалізується за різними моделями, відповідно до загальних завдань мовної політики кожної держави і завдань, актуальних для кожного регіону, окремої школи або класу з огляду на мовну ситуацію та склад учнів, прагнення їх батьків, представників громади.

В Україні кожний регіон має національно-культурні особливості, врахування яких є умовою ефективності запровадження багатомовної освіти.

У 2016–2021 рр. за ініціативою Міністерства освіти і науки України та підтримки Верховного Офісу комісара ОБСЄ з питань національних меншин проводиться експеримент у закладах ЗСО Чернівецької, Одеської, та Закарпатської областей «Формування багатомовності дітей та учнів: європейський досвід в українському контексті», мета якого – вивчення можливостей запровадження багатомовної освіти, зважаючи на багатонаціональний склад їх населення. Автори статті були долучені до цього експерименту як експерти. Результати експерименту свідчать про те, що програми багатомовної освіти, які довели свою ефективність у європейських країнах, мають перспективу застосування і в Україні [4].

Українська законодавча база не суперечить головним ідеям і завданням реалізації багатомовної освіти. Серед основних документів, які надають можливість її підтримки, – Конституція України (статті 10, 11, 53), закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992 р.), «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003 р.), «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин» (1997 р.), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.), «Про освіту» (ст. 7, 2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (ст. 5), 2020 р.) та ін.

Основний зміст цих законів корелює з положеннями Декларації ООН про права корінних народів (2007 р.), Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (1992 р.), що набрала для України чинності міжнародного договору у 2006 р., Гаазьких рекомендацій щодо прав національних меншин на освіту (1996 р.), Люблянських рекомендацій щодо інтеграції різноманітних суспільств (2012 р.) та ін.

Отже, на законодавчому рівні створено умови для запровадження багатомовної освіти, але існують певні проблеми теоретичного осмислення її сутності, змісту, структури; принципів добору ефективних методів і прийомів, технологій її реалізації; розроблення методичних засобів належного рівня; підготовки фахівців.

У процесі втілення моделі багатомовної освіти в закладі ЗСО створюється особливе багатомовне полікультурне середовище, яке забезпечує умови для ефективного інтегрованого навчання кількох мов і сприяє розвитку багатомовної особистості учня.

У Концепції Нової української школи [5] визначено, що випускник основної школи є патріотом України, поважає її історію, культуру і культуру інших народів, вільно володіє державною (та рідною – в разі відмінності) мовою, спілкується мінімум однією іноземною мовою, має бажання і здатність до самоосвіти, активний і відповідальний у суспільному та особистому житті, заповзятливий та ініціативний, має уявлення про устрій світу, береже природу, безпечно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Мета багатомовної освіти корелює зі стратегічною метою трансформації сучасної української освіти, яка передбачає формування багатомовності учнів, але забезпечує й розвиток специфічних особистісних рис, які додають до характеристики випускника основної школи в Україні нову якість.

Знання мов є важливим складником ціннісної системи багатомовної особистості, саме тому її характеризує *висока мотивація до вивчення мов* і готовність користуватися ними в навчанні та спілкуванні, що зумовлює розвиток пізнавальних здібностей, готовність у подальшому самостійно вивчати мови, необхідні для успішної реалізації у багатомовному й полікультурному середовищі.

Навчання кількох мов залучає особистість до вимірів кількох культур, що дає можливість сформувати *уявлення про національно-культурне розмаїття, унікальність і цінність кожної культури, здатність безконфліктної взаємодії з представниками різних національно-культурних спільнот*.

Багатомовна особистість зазвичай характеризується *гнучкістю, динамічністю і відкритістю до сприйняття іншого способу життя, мислення, креативністю, толерантністю у спілкуванні з представниками інших національностей*.

Осмилення цих рис особистості, які формуються в процесі багатомовного навчання, допомагає визначити мету реалізації моделі багатомовної освіти в закладах ЗСО України з класами з навчанням мов корінних народів і національних меншин.

Отже, практичною метою втілення розробленої моделі є формування багатомовної комунікативної компетентності учня/учениці, яка визначає здатність компетентно послугуватися державною, рідною та іноземною мовами з урахуванням їх культурного аспекту, толерантно спілкуватися в полікультурному середовищі, ставлення до мовного і культурного розмаїття як до цінності.

Відповідно до поставленої мети головними завданнями багатомовної освіти є:

- формування світогляду учнів на принципах визнання рівності прав і свобод особистості незалежно від її національної, соціальної, расової, гендерної належності;
- розвиток стійкої мотивації й свідомого прагнення до навчання мов, до самостійного розширення мовного репертуару в подальшому житті;
- прилучення через виучувані мови до духовного надбання народів, які є носіями цих мов, до культурних цінностей людства;
- формування в учнів здатності комунікативно доцільно використовувати виучувані мови відповідно до мети та умов спілкування в багатомовному і полікультурному середовищі як засоби навчання, як засоби отримання інформації в багатомовному інформаційному середовищі;
- розвиток толерантності у спілкуванні на міжособистісному і міжнаціональному рівнях, здатності протидіяти національній, расовій, гендерній та іншим формам дискримінації.

Багатомовна комунікативна компетентність є за своєю сутністю метакомпетентністю. Вона становить складний асиметричний, динамічний комплекс *комунікативних компетентностей* виучуваних мов та *металінгвістичної, міжкультурної, компенсаторної компетентностей*.

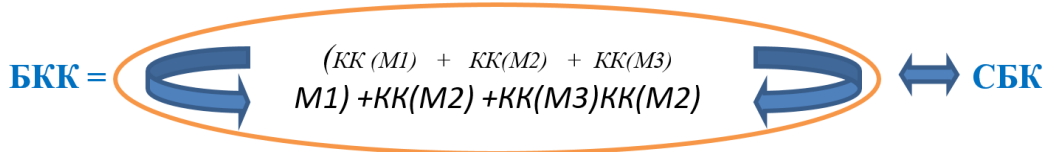

Рисунок. Структура багатомовної комунікативної компетентності: БКК – багатомовна комунікативна компетентність; КК(М1) – комунікативна компетентність (рідна мова); КК(М2) – комунікативна компетентність (українська державна мова); КК(М3) – комунікативна компетентність (іноземна мова); СБК – специфічні багатомовні компетентності (металінгвістична, міжкультурна і компенсаторна)

Ядро багатомовної комунікативної компетентності формується з комунікативних компетентностей усіх трьох мов, інтегрованих у процесі взаємодії, яка здійснюється за допомогою металінгвістичної, міжкультурної і компенсаторної компетентностей. Ці специфічні багатомовні компетентності забезпечують здатність учнів доцільно переключатися з однієї мови на іншу, відігравати посередницьку роль між мовами і культурами.

Багатомовна особистість зазвичай характеризується різними рівнями сформованості умінь в аудіюванні, читанні, продукуванні усних і письмових висловлювань у різних мовах, що зумовлюється цілями її навчання, соціолінгвістичним статусом мов, наявністю мовного середовища, особливостями організації процесу навчання, особистою мотивацією. Такий нерівномірний розвиток складників зазвичай вважається нормою. Учні можуть краще читати двома мовами, а спілкуватися – третьою.

Саме тому в процесі реалізації моделі багатомовної освіти потрібно знайти баланс у комплексному навчанні й використанні рідної, державної та іноземної мов, визначивши напрями й форми інтеграції та синхронізації їх мовних курикулумів, методи та прийоми навчання, які будуть ефективними за цих умов, адже у процесі взаємопов'язаного навчання мов має відбуватися їх синергетичний розвиток, що дає можливість оптимально вирівняти асиметрію багатомовної компетентності.

Важливо усвідомлювати, що рівень сформованості комунікативної компетентності в кожній мові впливає на рівень сформованості багатомовної комунікативної компетентності. Склад самих комунікативних компетентностей сутнісно не змінюється: поглиблюється їх зміст і якість.

Уміння, знання і ставлення, визначені для мовно-літературної галузі в Держстандарті, є підґрунтям і для формування багатомовної комунікативної компетентності: вони взаємодіють, актуалізуються на основі процесів порівняння та перенесення. Ефективність процесу взаємодії залежить від сформованості специфічних компетентностей (металінгвістичної, міжкультурної і компенсаторної), які дають можливість гнучко використовувати мовний репертуар учнів, забезпечують переключення мовних кодів. Саме здатність до переключення з однієї мови на іншу є специфічною і головною рисою багатомовної комунікативної компетентності, на відміну від власне комунікативної компетентності.

Металінгвістична компетентність означає здатність учня/учениці до абстрактно-логічних операцій з кількома мовними системами на основі міжмовного трансферу з метою виконання посередницької ролі в усному та письмовому спілкуванні, передавання й обміну інформацією з урахуванням особливостей різних лінгвокультурних систем.

Як найважливіша здатність багатомовної особистості металінгвістична компетентність осмислюється в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*) [6].

У психолінгвістичних дослідженнях наголошується, що металінгвістична компетентність є складним утворенням, механізми формування якого досі до остаточного не

визначені. Але, попри це, єдиною є думка, що навчання нової мови перебуває під впливом перенесення наявних знань і умінь учня з інших мов, універсальних особливостей опанування мовою загалом.

Вважається, що саме така навчальна субординативна багатомовність, коли кожна нова мова сприймається крізь призму мов, якими вже володіє учень/учениця, є ефективною, при цьому опорою передусім є рідна мова. Потрібно, щоб ця багатомовність мала продуктивний характер і учні могли би висловлюватися мовами, які вони вивчають.

До умінь які, визначають *металінгвістичну компетентність*, належать уміння:

- комунікативно доцільно переключатися з однієї мови на іншу в процесі спілкування;
- відігравати посередницьку роль у групах із різним рівнем комунікативної компетентності в різних мовах з метою досягнення комунікативної мети або виконання спільного завдання;
- стисло або близько до тексту передати його зміст іншою мовою;
- усного або письмового перекладу (точного, з метою передавання основного змісту, літературного);
- опрацювати текст, створюючи на його підставі вторинний текст іншою мовою.

Міжкультурна компетентність – здатність особистості осмислювати, аналізувати й інтерпретувати факти різних культур, адекватно сприймати і розуміти представників своєї та іншої культури й толерантно взаємодіяти з ними.

Міжкультурна компетентність передбачає усвідомлення учнем/ученицею належності до рідної культури, розуміння її унікальності, визнання цінності інших культур, яке формується на основі міжкультурного зіставлення. Її розвиток у процесі реалізації моделі багатомовної освіти має ґрунтуватися на засвоєнні комплексного знання про мови як про системи мовних, культурних, соціальних норм і духовних цінностей, що зумовлені національною своєрідністю, ментальними установками різних народів та характеризуються наявністю як унікальних, специфічних особливостей, так і загальнонародських універсальних ознак, притаманних всім національним спільнотам. Також вона визначається неоднорідністю складників (добре знання культури одного народу і недостатнє знання культури іншого народу) тощо.

Отже, визначальними для міжкультурної компетентності є вміння:

- знаходити спільне та відмінне в різних культурах;
- пояснювати особливості своєї культури, представляти її традиції;
- враховувати національно-культурні особливості учасників і умов спілкування;
- доцільно застосовувати засоби національного мовленнєвого етикету;
- долати міжкультурні конфліктні ситуації ненасильницькими методами;
- протидіяти проявам національно-культурної, расової і гендерної дискримінації.

Міжкультурна компетентність формується на уроках усіх навчальних курсів, під час позаурочних заходів, присвячених традиціям різних культур, видатним представникам різних народів. Особливої популярності останнім часом набули міжнародні літні табори, де діти безпосередньо знайомляться з представниками інших народів і культур, розвивають уміння спілкуватися на міжкультурному рівні.

Компенсаторна (стратегічна) компетентність – це здатність особистості долати дефіцит знань і мовленнєвих умінь у першій, другій чи третій мові, залучати у процесі спілкування в умовах недостатнього володіння певною мовою знання, навички й уміння, набуті під час навчання інших мов; вибудовувати стратегії спілкування в означених умовах.

Важливими для формування компенсаторної компетентності є вміння учня/учениці:

- зрозуміти значення слова, виходячи з контексту в процесі читання або слухання, за допомогою словника;
- зрозуміти слово на основі аналізу його елементів (префіксів, суфіксів), у процесі говоріння спростити фразу;

- надати інформацію, використовуючи знайомі слова, паралінгвістичні (невербальні) засоби спілкування тощо;
- попросити співрозмовника повторити запитання, надати додаткову інформацію, звернутися по допомогу.

Вчитель має використовувати сам та вчити учнів специфічних компенсаторних прийомів: субституції (заміна іменників дієсловами і навпаки); редукції (заміна складних конструкцій простими); перифразу (висловлення думки іншими словами); уповільнення темпу мовлення; додаткових, уточнювальних запитань.

Ці вміння є основою для багатомовної комунікативної компетентності й визначають здатність учнів:

- вибудовувати власні комунікативні стратегії з урахуванням мети і умов спілкування у багатомовному середовищі;
- доцільно переключатися з однієї мови на іншу;
- долати дефіцит мовних знань, навичок і умінь;
- знаходити спільне та відмінне в різних культурах, урахувати національно-культурні особливості учасників і умов спілкування;
- толерантно спілкуватися та взаємодіяти на міжкультурному рівні.

Важливо також звертати увагу на метапредметні результати, їхню динаміку в процесі багатомовного навчання:

- мотивацію учнів до навчання мов, їх прагнення до самостійного оволодіння мовами;
- сформованість загальнонавчальних умінь (пізнавальних, регулятивних, комунікативних);
- здатність критично оцінювати інформацію з різних джерел різними мовами;
- готовність і здатність до самостійної роботи з інформацією різними мовами, до дослідницької діяльності, до участі у творчих проєктів.

Висновки. Отже, багатомовна компетентність як інтегрований результат багатомовної освіти є основою для формування здатності учня/учениці ефективно організувати внутрішні й зовнішні ресурси для досягнення поставлених особистих цілей своєї діяльності в умовах полікультурного світу. Наявність цієї компетентності в системі ключових компетентностей учнів надає їм можливість ефективно реалізовувати себе у процесі навчання, підвищує у подальшому їх конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Сформованість багатомовної комунікативної компетентності має аналізуватися на підставі результатів навчання кожної з вивчуваних мов, результатів спостереження вчителем за навчальною діяльністю учнів, їх анкетування і тестування, мовних портфоліо учнів з метою визначення рівня їхньої мотивації, когнітивного розвитку, комунікативних умінь, рефлексії в процесі реалізації моделі багатомовної освіти.

Завдання, які постають у процесі формування багатомовної комунікативної компетентності, є певним викликом для всіх учасників навчального процесу і передбачають системний синергетичний підхід до навчання кількох мов. Однак зарубіжний досвід і досвід учителів, котрі були долучені до експериментальної роботи з багатомовними програмами, дають можливість вважати, що за належної організації процесу впровадження багатомовної освіти учні набувають нової якості володіння кількома мовами, спілкування та взаємодії на засадах толерантності й поваги до інших народів і культур.

Використані джерела

- [1] Конституція України. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- [2] Акти 30 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, Резолюція 12. [Електронний ресурс]. Доступно: https://unesdoc.unesco.org/ark/48223/pf0000260889_rus
- [3] Першуква О.О., *Розвиток багатомовної освіти школярів у країнах Західної Європи*. Київ, Україна: ТОВ «СІК груп Україна», 2015. 562 с.

- [4] Методичні рекомендації з розвитку багатомовної освіти у навчальних закладах України. [Електронний ресурс]. Доступно: https://patrir.ro/wp-content/uploads/2019/04/Multilingual-education-in-Ukraine-%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9F%D0%90%D0%A2%D0%A0%D0%98%D0%A0.pdf
- [5] Концепція нової української школи. Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- [6] Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання. Київ, Україна: Ленвіт, 2003. 262 с.

References

- [1] The Constitution of Ukraine. [online]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. Accessed on Jul. 1, 2020. (in Ukrainian).
- [2] Records of the General Conference, 30th session, UNESCO, Resolution 12. [online]. Available: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260889_rus. Accessed on Jul. 3, 2020. (Russian).
- [3] O. O. Pershukova, The development of multicultural education of schoolchildren in Western European countries, Kyiv: TOV "SIK HRUP UKRAINA", 2015.
- [4] Methodological recommendations for the development of multilingual competence in educational institutions in Ukraine. [online]. Available: https://patrir.ro/wp-content/uploads/2019/04/Multilingual-education-in-Ukraine-%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9F%D0%90%D0%A2%D0%A0%D0%98%D0%A0.pdf. Accessed on May, 30, 2020. (in Ukrainian).
- [5] New Ukrainian school. Concept. [online]. Available: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. Accessed on Jul. 2, 2020. (in Ukrainian).
- [6] Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Kyiv: Lenvit, 2003.

Елена Фидкевич, кандидат филологических наук, ведущий научный сотрудник отдела обучения языкам национальных меньшинств и зарубежной литературе Института педагогики Национальной академии педагогических наук Украины, г. Киев, Украина.

Наталія Богданец-Билоскаленко, доктор педагогічних наук, завідувачка відділом освіти національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, г. Київ, Україна.

СОДЕРЖАНИЕ И ФУНКЦИИ МНОГОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ С ИЗУЧЕНИЕМ ЯЗЫКОВ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ

В статье на основании анализа тенденций развития многоязычного образования в мире и в Украине, исследований в экспериментальных украинских общеобразовательных учреждениях с изучением языков национальных меньшинств определены, а также обоснованы содержание и функции многоязычной коммуникативной компетентности как результата интегрированного обучения несколькими языками (родному, государственному, иностранному) в контексте многоязычного образования. Проанализирована ее структура, определены умения, на основе которых формируется многоязычная коммуникативная компетентность. Охарактеризованы основные черты личности ученика/ученицы, развивающиеся в процессе формирования многоязычной компетентности.

Ключевые слова: мультилингвальное образование; многоязычная коммуникативная компетентность; металингвистическая компетентность; межкультурная компетентность; языки национальных меньшинств.

Olena Fidkevych, Candidate of Philological Sciences, Senior Researcher of the Department of Education of Languages of National Minorities and Foreign Literature at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Nataliia Bohdanets-Biloskalenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Education of Languages of National Minorities and Foreign Literature at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

CONTENT AND FUNCTIONS OF THE MULTILINGUAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PUPILS OF SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS TEACHING LANGUAGES OF NATIONAL MINORITIES

In the article, basing on the analysis of the development trends in modern multilingual education in Ukraine and the research accomplished in experimental Ukrainian institutions of secondary education teaching languages of national minorities, the content and functions of multilingual communicative competence resulting from integrated teaching of several languages (native, state and foreign) in the context of multilingual education are defined and established. The aforementioned structure is described and the key skills for the development of the multilingual communicative competence are determined. The basic features of a learner personality evolving in the process of multilingual communicative competence acquisition are ascertained.

In European countries, multilingual education is implemented according to different models in conformity with the general mission of the language policy of a state and the tasks pertinent to each area, school or class considering the linguistic situation and enrolment, expectations of parents and representatives of the communities.

In Ukraine, each region is characterized by the respective national and cultural peculiarities and the incorporation thereof is deemed to be the prerequisite for the efficient implementation of multilingual education.

In 2016-2021, upon the initiative of the Ministry of education of Ukraine and with the support of the OSCE High Commissioner on National Minorities, a pilot study “The formation of multilingualism of children and pupils: European experience in the Ukrainian context” was conducted in Chernivtsi, Odesa and Zakarpattia regions. Its aim was to evaluate the implementation of multilingual education in view of the multi-ethnic composition of the respective regions. The authors of the article joined the aforementioned experiment as experts. The results suggest that the education programs for multilingual education, which proved their efficiency in a number of European countries, are deemed to be promising and prospective for their implementation in Ukraine.

In implementing the model of the multilingual education in secondary education institutions, a specific multilingual and multicultural environment is created providing the conditions for the efficient integrated teaching of several languages and enabling the development of multilingual personality of a learner.

Keywords: multilingual education, multilingual communicative competence, metalinguistic competence, intercultural competence, national minority languages.